

A SÁROSPATAKI TURIZMUSFEJLESZTÉS ILLESZKEDÉSE A 2021-27. ÉVI TÉRSÉGFEJLESZTÉSI PROGRAMHOZ

2021 májusában társadalmi vitára bocsátották a borvidék területfejlesztési koncepcióját és programját. Jelen tanulmány ezen dokumentumok turizmussal összefüggő megállapításai bemutatása mellett, a sárospataki közösségi turizmusfejlesztés szempontjából releváns vonatkozásokat, a formálódó fejlesztési lehetőségeket tekinti át¹¹⁸. A 12 stratégiai prioritást és operatív intézkedést elemezve, szinte minden intézkedési cél és tartalma akár közvetetten, akár közvetlenül, de kapcsolódik a város turizmusa közösségi alapú fejlesztéséhez, de önállóan a 8. stratégiai és operatív prioritásként került intézkedések szintjén részletezésre. A 2021-27-es programozási időszakban megnyíló támogatási lehetőségek kiaknázása tovább erősítheti a város térségi szerepét mind a kultúra, mind a turizmus terén.

Tokaj-Hegyalja a borvidék turisztikai szerepköre felértékelődött, kiemelt térségként fejlesztése elindult, a Tokaj-Zemplén fejlesztési térségként pedig 2021-től gazdaságfejlesztési program vette kezdetét. A turisztikai térségek fejlesztésének állami feladatairól szóló 2016. évi CLVI. törvény¹¹⁹ (a turisztikai térségek fejlesztésének állami feladatairól) a turisztikai fejlesztések fókuszát az egyedi attrakciókról a turisztikai térségekre helyezi át, kimondva, hogy Magyarország turisztikai potenciáljának növelése a turisztikai desztinációkban rejlik¹²⁰.

Szerencsés fejlemény, hogy a Tokaj-Zemplén desztináció kiemelt kormányzati figyelmet kapott¹²¹, megkezdődött a desztinációnk 2024-ig tervezett 150 milliárdos fejlesztési programjának realizálása¹²². A Tokaj-Zemplén Fejlesztési Program fő célja a térség turisztikai vonzerőjének növelése. Az intézkedések hosszútávra biztosítják majd a fenntartható fejlődést, növelik a régió népességmegtartó erejét, megállítják és visszafordítják az elvándorlást és jobb feltételeket kínálnak az itt élő lakosság számára.

A Program megvalósítása a Tokaj-Zemplén térség fejlesztéséért felelős kormánybiztos, Wáberer György irányítása mellett zajlik, a Tokaj Borvidék Fejlesztési Tanács bevonásával. Az egyes feladatok lebonyolításáért a Tokaj Borvidék Fejlesztéséért Nonprofit Kft. a felelős. A régió számára ezen kedvező makroszintű döntések megalapozzák azt a jövőképet, miszerint Budapest, s a Balaton mellett desztinációnk hazánkban a harmadik turisztikai célterületté váljék.

1. A BORVIDÉK FEJLESZTÉSI KONCEPCIÓJÁNAK ÉS PROGRAMJÁNAK TURISZTIKAI VONATKOZÁSAI

1. A koncepcióban meghatározott borvidéki fejlesztési célok és értékterületek meghatározása

¹¹⁸ A tanulmány szerzője: Tóth Zsófia PhD, egyetemi adjunktus, BGE.

¹¹⁹

https://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A1600156.TV×hift=ffffff4&xtreferer=00000001.TXT

¹²⁰ Dankó L.-Tóth Zs. (2021): A bor- és gasztronómiai innováció és kapcsolódása a turizmusfejlesztési stratégiához. SZŐLŐ-LEVÉL. 2021. 2. szám. Tokaji Kutatóintézet, Tarcsl. pp. 84.-101.

¹²¹ Kormány 1791/2020. (XI. 11.) Korm. határozata

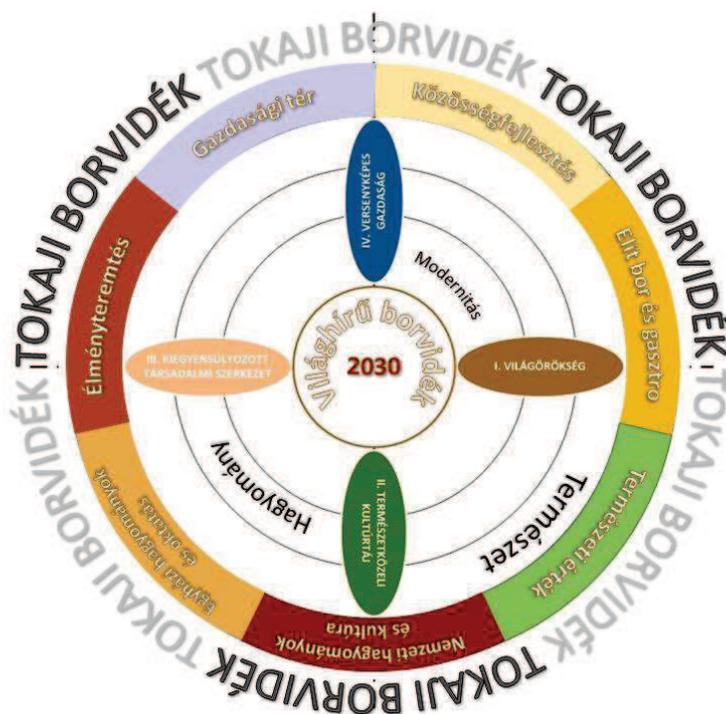
¹²² <http://www.tbft.hu/megjelent-a-tokaj-zemplen-terseg-fejlesztet-eloiranyzo-kormanyhatarozat/>

A területi alapú fejlesztési koncepció készítésének célja a Tokaji borvidék stratégiai fejlesztési irányainak a meghatározása, a térség értékeit középpontba állító jövőkép alapján, a területfejlesztés célkitűzéseinek és alapelveinek a kijelölése, és azok elérését biztosító programok és intézkedési keretek koncepcionális rögzítése¹²³.

A borvidék értékeinek figyelembevételével, a helyzetértékelés és identitástérképezés kutatási eredményei alapján meghatározásra kerültek a kiemelt térség hosszú távra szóló horizontális és átfogó céljai, fejlesztési elvei, valamint *egységes jövőképe*, amely mentén a területfejlesztés halad:

„Világhírű Borvidék 2030”

A Tokaji borvidék a fejlett és fenntartható természet, társadalom és gazdaság térsége, melyet a helyi közösségben rejlő egyedi értékeken alapuló hagyomány és modernitás harmóniája jellemez.

1. ábra: A területfejlesztési koncepció jövőképe és célrendszere
forrás: A Tokaji Borvidék Területfejlesztési Koncepciója. 10.p.

Az átfogó és horizontális célok meghatározásának alapjai sorában a turizmushoz kapcsolódóan a helyzetértékelés alapján a következő megállapítások emelhetők ki:

- Természeti táj, természetvédelmi területek, értékek, a Bodrog és a Tisza, azok kiterjedt árterei, a vízfolyások és kisebb természetes és mesterséges tavak, Natura 2000 területek,
- A vízhálózat turisztikai értéke vitathatatlan, a Bodrog és vízgyűjtő tere egyedülálló élményt, lehetőséget nyújt az itt élőknek és ideérkezőknek, világörökségi és Ramsari terület,
- A vallási és etnikai diverzitás bemutatása szintén egyedi értéknek jelenik meg. A valláshoz kapcsolódó programok szervezése, az oktatás és képzés fejlesztése, épített örökség megújítása, zarándokutak fejlesztése potenciális kitérési pontok,
- A térség gazdasági erősségei közül egyedi és jelentős a világszinten elismert szőlő és borkészítési kultúra, kutatóbázis, az évezredek szőlészeti, borászati hagyomány, a mezőgazdasági, élelmiszeripari múlttal rendelkező termelési kultúra,

¹²³ A Tokaji Borvidék Területfejlesztési Koncepciója „Világhírű Borvidék 2030”. 2021. május

- Legfontosabb kitörési pont az idegenforgalom adta lehetőségek kiaknázása, a mai kor igényeit kielégítő, de egyben fenntartható, természetközeli turizmus kialakítása. A borra és gasztronómiára épülő turizmus kis lépésekkel ugyan, de fejlődik,
- A határmenti együttműködési potenciálok kiaknázása, erősítése olyan mértékben, hogy Szlovákia elszívó hatása ne érvényesüljön a borvidéken, hanem a terület fejlődése kölcsönös, határokon átnyúló konstruktív és egymást támogató, kiegészítő együttműködésekben alapuljon.

A fejlesztések horizontális céljai körében témánk szempontjából kiemelkednek a környezeti fenntarthatósági szempontok, a védett természeti területek és a Natura 2000 hálózat területeire vonatkozó jogszabályok betartása, az esélyegyenlőség megteremtése, a partnerség elvének érvényesítése, a desztináció szintű, összehangolt fejlesztések preferálása.

A jövőkép elérését szolgáló *átfogó célok*:

I. A világörökségi terület Magyarország elsőszámú borvidéke a világ bortérképén vezető helyet foglal el. A tokaji bor prémium minőségű, a termőterület hazai és nemzetközi szinten példaértékű, a borászatok a legmagasabb szintű minőségbiztosítási előírásokat követik a termőterületek maximális és hatékony kihasználása mellett.

II. A természetközeli kultúrtáj fenntartható területhasználattal hozzájárul a térség ökológiai sajátosságainak és sokszínűségének a megőrzéséhez. A szelíd turizmus és természettel harmonikus fejlesztések alapja a meglévő természeti értékek megőrzése és lehetőség szerint fejlesztése, bemutatása. A turisztikai szolgáltatók minőséget képviselnek, a kereslet hazai és nemzetközi volumene fokozatosan növekszik. A térség prémium célterületté válik a vendégek számára, Budapest és a Balaton után a 3. legkedveltebb úticélja hazánknak, köszönhetően a fenntartható turizmusfejlesztésnek, hálózatban megjelenő attrakciók kínálatának, valamint a térség egységes arculati megjelenésének.

III. A térség népességmegtartó ereje és kiegyensúlyozott, vonzó társadalmi és gazdasági szerkezete, területi koherenciája, minőségi oktatási intézményeivel, nemzeti, egyházi és különféle helyi kulturális hagyományokat ápoló, a modern kor kihívásaira reflektáló aktív közösségei számára pezsgő életteret biztosít. A lakosság korösszetétele javul, a térség vonzó képet biztosít a fiatalok számára a letelepedéshez.

IV. Vidékfejlesztéshez kapcsolódó, helyi kezdeményezéseken alapuló, stabil jövedelmet biztosító, értékteremtő munkahelyekkel, komplex ipari és innovatív vállalkozási környezettel, fenntartható mobilitási feltételekkel rendelkező fejlett és versenyképes gazdasági térség, minőségi és széleskörű turisztikai attrakciókkal és szolgáltatásokkal, vonzó településképpel.

A stratégiai célok alapját a *hét fejlesztési értékterület* képezi, melyek települések szintjén is meghatározásra kerültek:

	1) Elit bor és gasztronómia
	2) Nemzeti hagyományok és kultúra
	3) Természeti értékek
	4) Gazdasági tér
	5) Egyházi hagyományok és oktatás
	6) Élményteremtés és turizmus
	7) Közösségfejlesztés

2. ábra: A borvidék 7 fejlesztési értékterülete (i.m. 28.p)

Az élményteremtés és turizmus értékterülethez kapcsolódó célok: az aktív életmódhoz köthető (túrázás, kerékpározás, vízi turizmus, extrém sportok), a kikapcsolódást, a pihenést szolgáló turisztikai és egészségjavító fejlesztések megvalósítása, turisztikai potenciál erősítése, smart és attraktív turizmusfejlesztés. A vendégek tartalmas időtöltésre kapjanak lehetőséget, minőségi célcsoportok elérése, szálláshelyek és vendéglátás, programok és attrakciók kialakítása, egységes arculattal. Családbarát turisztikai szolgáltatások fejlesztése, minőségi szálláshelyek kialakítása, a meglévők fejlesztése. Az ifjúság környezettudatosságának fejlesztése túrakínálattal és erdei iskolákkal. Világörökségi attrakciók, a helyi épített örökség fejlesztése és bemutatása.

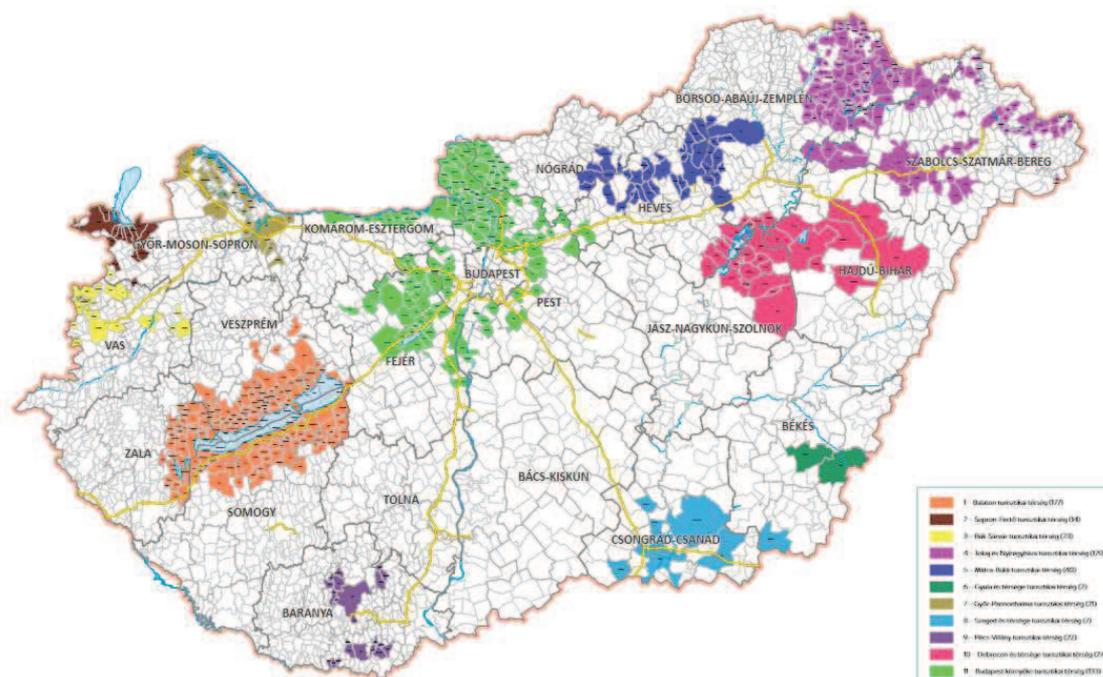
Az elmúlt időszak közösségi és magán hazai és EU támogatású fejlesztéseinek elemzése alapján a koncepció készítői számára egyértelműen kirajzolódtak az egyes települések értékterületei:

3. ábra: A Tokaj-Hegyalja történelmi borvidék kultúrtáj identitástérképe (i.m. 31.p.)

2. A 2021-27 évi borvidéki stratégiai és operatív fejlesztés program turisztikai vonatkozásai

A Kormány, a BOR-VIDÉK Tokaj-Hegyalja Nemzeti Program előkészítéséről szóló 1981/2013. (XII.29.) Kormányhatározatban foglaltak értelmében célul tűzte ki a Tokaji borvidék térségének, vagyis a hozzá tartozó 27 település természeti, társadalmi, gazdasági és kulturális környezetet egyaránt érintő, az ökológiai egyensúly fenntartásával történő komplex fejlesztését¹²⁴. Emellett turisztikai szempontból kiemelt térségként került megnevezésre: 2020-ban (a korábbi, 2016- évi Tokaj-Felső-Tisza-Nyírség kiemelt turisztikai térséget módosítva) a Kormány átalakította hazánk turisztikai térképét és a turisztikai térségek meghatározásáról szóló 429/2020. (IX. 14.) Korm. rendeletnek megfelelően Magyarországon 11 turisztikai térséget jelölt ki, amelyben Tokaj és Nyíregyháza turisztikai térség önálló fejlesztési célterületként és desztinációként került nevesítésre¹²⁵:

4. ábra: Magyarország turisztikai térségei
forrás: http://www.terport.hu/webfm_send/4843

A koncepcióban hivatkozott helyzetértékelés a IV. átfogó cél (versenyképes és fejlett gazdaság megteremtése) vonatkozásában kiegészítésre került. Ennek turisztikai vonatkozásai a következők: *A terciér szektor, ezen belül az idegenforgalom, valamint a kereskedelem és vendéglátás továbbfejlesztése minőségi és mennyiségi szempontból is indokolt. A vendégek száma dinamikus módon növekedett az elmúlt években, amely egyértelműen a minőségi fejlődésnek (elsősorban a 4 és 5 csillagos szállodák és egyéb magas minőséget kínáló szálláshelyek megjelenésének) köszönhető.*

Fontos, azonban látni, hogy nem minden településen válik húzóágazattá a turizmus és vendéglátás, de megfelelő turisztikai kínálat, minőségi szolgáltatásokkal és szemlélettel kiegészítő bevétel és jövedelem keletkezhet belőle.

¹²⁴ https://2010-2014.kormany.hu/download/1/d3/21000/MK_13_220-1981.pdf

¹²⁵ <https://www.portfolio.hu/gazdasag/20200915/teljesen-atszabta-a-turisztikai-tersegek-koret-a-kormany-budapest-kornyeke-is-felkerult-a-listara-448726>

A turisztikai termékek és attrakciók sokszínűsége, a borturizmus erősödése, az aktív kikapcsolódás helyszínei, az egyedülálló természeti értékek, a hegyek, vízpartok – különös tekintettel a Bodrog part –, a zarándokutak jelenléte, a vallásturisztikai helyszínek, valamint számos színvonalas kulturális rendezvény megfelelő alapot nyújt a térség idegenforgalmának dinamizálásához.

A turizmushoz kapcsolódó intézkedések közül fontosak a fenntartható turizmus elősegítését célzó fejlesztések, így a kerékpáros turizmussal kapcsolatos beruházások, emellett az aktív életmódhoz köthető turisztikai termékek infra- és szuprastrukturális elemeinek kialakítása.

A borvidék kulturális, vallási sokszínűsége egyértelműen igényli a térségi, országos szintű, magas minőségi színvonalat nyújtó rendezvényhelyszínek, programsorozatok, tematikus utak fejlesztését is, továbbá a térség egységes szintű turisztikai megjelenését, arculatának kialakítását.

A borvidéken a fürdőzéshez, wellnesshez köthető kikapcsolódást nyújtó helyszínek egyértelmű hiányként jelennek meg, így az egészség- és fürdőturizmushoz kapcsolódó desztinációk fejlesztése a turisztikai intézkedések fontos szegmensét képezik.

A fenti turisztikai termékek mellett hasonlóan fontos terület a bor- és gasztronómiai turizmus szerepének további erősítése, amely a szezonális csökkentésére is hat. Ennek jelei már megmutatkoznak egyes borászatok termékpalettáján, azonban ha a minőségi bortermelés a prémium szintű helyi, kézműves-manufakturális szinten előállított gasztronómiai termékekkel és vendéglátással, szolgáltatással párosul, szinergiában működve az ország egyik kimagasló helyszínévé válhat a bor- és gasztronómiai turizmus tekintetében¹²⁶.

Az egyes középtávú stratégiai célok (12) a térség fejlesztési koncepciója átfogó céljainak megvalósulását több szinten is támogatják. A 8. aktív élet, mint stratégiai cél a turizmus fejlesztésén keresztül támogatandó: Éléményteremtéshez kapcsolódó turisztikai attrakciók, szolgáltatások összehangolt minőségi fejlesztése, turisztikai hálózat és élménykínálat összekapcsolása, a turizmusban rejlő potenciál és adottságok további kihasználása, a borvidék nemzetközi és hazai turisztikai pozíciójának erőteljesebb érvényesítése.

A stratégiai prioritások és kapcsolódó intézkedések azonosítása:

1. Prémium minőségű borkészítés és gasztronómia feltételeinek megteremtése, a borkultúrával együtt a térség gasztronómiai kultúrájának, a minőségi étkezési és vendéglátási kultúrájának fejlődését célozzák meg a prioritáshoz tartozó fejlesztések. A két terület egysége, vagyis a prémium minőségű bornak kifogástalan gasztronómiával, vendéglátással és környezettel kell párosulnia, így a minőségi alapanyagok, helyi termékek termelése, feldolgozása és a borvidék gasztronómiai fellendítése is fejlesztési prioritásként jelenik meg.

- a közösségi infrastruktúra, marketing és szolgáltatás fejlesztése,
- Dülőúthálózat fejlesztés,
- Kutatás-fejlesztési tevékenység és innováció támogatása,
- A helyi, minőségi alapanyagok előállításának támogatása,
- A Tokaji borok hazai fogyasztásának pozicionálása.

2. Helyi gazdaságélénkítés: a helyi adottságokhoz illeszkedő gazdasági tevékenységek támogatásán keresztül a borvidék népességmegtartó erejének és jövedelemtermelő képességének erősítése, főként a fiatal korú generációk helyben tartása, elvándorlásuk csökkentése.

- Mezőgazdasági termelést és értékesítést érintő fejlesztések,

¹²⁶ A Tokaji Borvidék Területfejlesztési Programja Stratégiai és Operatív Program 2021-2027. 12.p.

- Erdőgazdálkodás,
- Ipari fejlesztésekhez kapcsolódó intézkedések,
- Kutatás-fejlesztés és innovációs tevékenységhez kapcsolódó intézkedések,

3. Világörökségi kultúrtáj védelme: A Tokaj-hegyaljai történelmi borvidék kultúrtáj világörökségi terület kiemelkedő egyetemes értékét az évezredes (1561 óta dokumentált, 1737 óta zárt borvidékként működő), ma is eleven borászati kultúra (a szőlőtermelés és az aszú bor készítése), a borászati kultúrával kölcsönhatásban formálódott tájkarakter (a táj képe és szerkezete), a térség gazdag és sokszínű kulturális öröksége (a Tokaj-hegyaljai lakosság társadalmi-kulturális, etnikai és vallási sokszínűsége, a Tokaji aszú különleges hírneve) jelenti.

- Világörökségi Gondnokság működtetése és világörökségi feladatok ellátása,
- Világörökségi helyszínek, attribútumok megőrzése, turisztikai célú fejlesztése,
- Településkép kialakítása és védelme,

4. Szellemi örökség és kultúra ápolása: a borvidék kulturális sokszínűsége és öröksége, a világörökségi címhez kapcsolódó alkotások, tevékenységek, a jelenlevő és potenciális kulturális helyszínek megfelelő alapot nyújtanak, de ezzel együtt továbbfejlesztésük szükséges ahhoz, hogy a Borvidék országos és európai szinten jelenjen meg a kultúrában, valamint az ehhez kapcsolódó kreatív iparban.

- A borvidék, mint a térség kulturális gócpontjának elérését szolgáló fejlesztések,
- Innovatív kulturális rendezvényhelyszínek fejlesztése, kulturális útvonalak és programkínálat kialakítása,
- Művészeti civil kezdeményezések és programsorozatok megvalósítása,
- Kreatív és kulturális iparhoz kapcsolódó tevékenységek fejlesztése,
- Gyermekek, fiatalok világörökség és kultúra, sport iránti érzékenyítése.

5. Egyedi természeti értékek megőrzése, fenntartható ökoturisztika fejlesztése

- Bodrog part rendezése, környezetileg fenntartható hasznosítása,
- A természet bemutatását célzó helyszínek kialakítása,
- A környezeti nevelést célzó helyszínek kialakítása,

6. Egyházi hagyományok ápolása: komplex szolgáltatásokat nyújtó térségi szintű, egységes vallási tematikához kapcsolódó hálózatok fejlesztése, a kegyhelyek és zarándokhelyek, illetve az egyéb vallási tematikus utak, zarándoklatok előtérbe helyezése mind vallási, mind kulturális célzattal.

- Egyházi épített örökség védelme,
- Zarándokutak és vallási hagyományokhoz kötődő programok fejlesztése.

7. Kiegyensúlyozott oktatási és képzési struktúra kialakítása: a humán erőforrás fejlesztésének, a térség népességmegtartó ereje növelésének egyik legfontosabb tényezője magas tudást biztosító oktatási és képzési struktúra, valamint intézmények jelenléte.

- Humán erőforrás-fejlesztés,
- Felsőoktatási képzésfejlesztés, tudományos ismeretterjesztés.

8. Turizmusfejlesztés

- Szálláshely-szolgáltatás fejlesztés,
- Élmenyhelyek, témaparkok komplex fejlesztése,
- A kerékpáros turizmus feltételeinek javítása,

- Vízi turisztikai fejlesztések,
- Aktív turizmus fejlesztése, extrém sportok feltételeinek kialakítása,
- Falusi és agroturisztikai fejlesztések,
- Minőségi gasztronómiai vendéglátóhelyek kialakításának ösztönzése
- Egészségturizmushoz kapcsolódó fejlesztések,

9. Helyi közösségfejlesztés: hosszú távú társadalmi és gazdasági megújulása és fenntartható fejlesztése az itt élők összefogásával, erős civil társadalom és a közösség erejével valósítható meg és tartható fenn. A prioritás célja a helyi közösségi kohézió erősítése, a Tokaji Borvidék, mint világörökségi lakóhely identitásának erősítése.

- Lakóhelyi közösségek fejlesztése, közösségi aktivitás erősítése,
- Helyi, települési, világörökségi és térségi identitás erősítése,
- Községi terek létrehozása, fejlesztése,
- Társadalmi kohézió és szociális háló erősítése,
- Községek gazdasági önszerveződésének erősítése.

10. Települési környezet fejlesztése

- Szociális, egészségügyi ellátás infrastrukturális fejlesztése,
- Települési közszolgáltatások fejlesztése,
- Közműellátottság javítása, energetika, klíma- és energiatudatosság növelése.

11. Közlekedésfejlesztés: az elérhetőség javítása, a fenntartható mobilitás és közlekedési rendszer feltételeinek megteremtése, mely nem csak a rossz állapotú vagy hiányzó közlekedési infrastruktúrák megépítését, illetve fejlesztését, hanem a térségben jelentkező közlekedési módok racionális munkamegosztásának kialakítását, a fenntartható, környezetbarát közlekedési módok használatának ösztönzését és turisztikai célú hasznosítását, a szemléletformálás eszközeinek alkalmazását jelenti.

- Gyalogos és kerékpáros fejlesztések,
- Közúti fejlesztések,
- Vasútfejlesztések,
- Légi közlekedési kapcsolatok fejlesztése,
- Környezetbarát közlekedési módok fejlesztése.

12. Egységes térségi arculat kialakítása

- Egységes térségi arculat kialakítása, önálló turisztikai térség megteremtése,
- Borvidéki márkanév kiépítése, minősítési rendszerének kidolgozása, átfogó turisztikai marketing- és menedzsmenteszközök segítségével.

II. SÁROSPATAK TURIZMUSA FEJLESZTÉSÉT SEGÍTŐ TERVEZETT BORVIDÉKI OPERATÍV INTÉZKEDÉSEK

A koncepcióban a korábbi időszak fejlesztési aktivitásai alapján a borvidék egészét illetően, de településenként hét fejlesztési értékterület került meghatározásra. Sárospatak azonosított 5 értékterülete, melyek a az előttünk álló időszakra is a legnagyobb fejlesztési potenciált hordozzák: nemzeti hagyományok és kultúra, természeti értékek, gazdasági tér, egyházi hagyományok és oktatás, élményteremtés és turizmus:

5. ábra: Sárospatak azonosított értékterületei (i.m. 31.p.)

A következőkben sorra vesszük, hogy a borvidéki operatív programjai – akár közvetve is – mely intézkedéseiken keresztül kapcsolódnak címzett támogatásokon, illetve majdan elérhető pályázati forrásokon keresztül Sárospatak közösségi turizmusfejlesztési törekvéseinek megvalósulásához.

1. Prémium minőségű borkészítés és gasztronómia feltételeinek megteremtése

- Dűlőúthálózat fejlesztés: szőlőterületek – táblák megközelíthetőségének javítása, az oda- és kijutás feltételeinek biztosítása, elsődlegesen szilárd burkolatú útfelülettel, dűlőutak környezetének rendezése.
- Kutatás-fejlesztési tevékenység és innováció támogatása: Nemzetközileg is kiemelkedő kutatási infrastruktúra kialakítása, komplexitását tekintve kutatólaborok és műhelyek, kutatócsoportok létrehozása, a Tarcali Kutatóintézet további fejlesztésével, közreműködve a Tokaj-Hegyalja Egyetemmel.
- A helyi, minőségi alapanyagok előállításának támogatása: helyi minőségi alapanyagok, termékek előállításának erősítése, amely növelné a város kulináris imázsát. Hálózatos rendszer kiépítése a borvidéki szereplők között, a térség termékeinek széleskörű megismertetése, termelői-és termékadatbázis, minősítési rendszer.
- A tokaji borok hazai fogyasztásának pozicionálása: részvétel a Tokaj – Zemplén marketing szervezet által meghatározott PR kampányokban, a térség turisztikai és terméküzenetének nemzetközi szaklapokban való megjelenítése, éves Tokaj Nagykövet választás és gála esemény a sárospataki várban.

2. Helyi gazdaságélénkítés

- Ipari fejlesztésekhez kapcsolódó intézkedések: a vidék természeti jellegére, ártéri és hegyvidéki erdeire épülő hagyományos kézműves mesterségeinek fejlesztése, pl. hordókészítés, a kézműves fazekas, valamint kerámia termékek készítése, modern funkciót ellátó használati merchandise termékek, városi, borvidéki logos ajándéktárgyak gyártásának ösztönzése.
- Kutatás-fejlesztés és innovációs tevékenységhez kapcsolódó intézkedések: Önálló Tokaj-Hegyalja Egyetem létrejötte – szőlész borász képzés, turizmus-vendéglátás BA képzés, kulturális örökség és vállalkozásfejlesztési mesterképzések beindítása.

3. Világörökségi kultúrtáj védelme

- Világörökségi helyszínek, attribútumok megőrzése, turisztikai célú fejlesztése: történelmi épített örökségek megőrzése, turisztikai funkció bővítésével történő fejlesztése. Borászati védett épített örökség megőrzésére, turisztikai funkcióbővítése, többek között pincesorok környezetének, turisztikai funkcionális és infrastrukturális elemeinek helyreállítása (pl. Rákóczi pince, Hustác pincéi).

4. Szellemi örökség és kultúra ápolása

- A borvidék, mint kulturális központ elérését szolgáló fejlesztések: a kulturális termékeket fogyasztó célközönség letelepedésének ösztönzése, a világörökség egyetemes és a táj egyedi értékeit, szellemiségét saját művészetébe integráló művészek támogatása, elismert, hazai és nemzetközi alkotótáborok térségbe csábítása.
- Innovatív kulturális rendezvényhelyszínek fejlesztése, kulturális útvonalak és programkínálat kialakítása: történelmi személyekhez kapcsolódó helyszínek kialakítása, Rákóczi-kultuszhoz kapcsolódó tematikus bemutatóhelyek, attrakciók és több település részvételével megvalósuló útvonalak továbbfejlesztése, rendezvények szervezése, rendezvény- és turisztikai helyszínek kialakítása (pl. várnegyedben). vár, mint térségi turisztikai attrakció fejlesztése, Lorántffy Zsuzsanna, mint a térség legjelentősebb felsőoktatási intézményének megteremtője.
- Művészeti civil kezdeményezések és programsorozatok megvalósítása: olyan civil kezdeményezések és programsorozatok, rendezvények támogatása (pl. Zemplén Fesztivál), alkotóházak fejlesztése és kialakítása – zenei, irodalmi, táncművészetekhez (pl. Bodrog néptánc, filmművészetekhez egyéb művészeti ágakhoz kapcsolódó – amelyek illeszkednek a borvidék örökségéhez és identitásához, növelik a térség kultúrája és művészete iránt érdeklődők és látogatók számát, valamint hozzájárulnak a lakosság térségi identitásának, kulturális tevékenységeinek formálásához.
- Gyerekek, fiatalok világörökség és kultúra, sport iránti érzékenyítése: Képzések fejlesztése, befogadó infrastruktúra létrehozása, versenyhelyszínek kialakítása, művészeti iskolák fejlesztése. Fogyatékkal élők, speciális igényűek számára táborhelyek és rendezvényhelyszínek kialakítása.

5. Egyedi természeti értékek megőrzése, fenntartható ökoturisztika fejlesztése

- Bodrog part rendezése, környezetileg fenntartható hasznosítása: part menti sétányok kialakítása (rekreációs, sport és turisztikai célzattal), külterületen a sétányok folytatásaként kerékpárútként funkcionáló útszakaszok, megállópontok kialakítása (pl. a kisvasúti hídon keresztül). Ártéri, hullámtéri élőhelyek, a Bodrog folyó holt és mellékágainak part és mederrendezése, tanösvény, távcsöves megfigyelőhely funkcióval (szelíd turizmus). Vízi tanösvény kialakítása az az érintetlen természet szépségei, a helyben élő ritka állat és növényvilág bemutatására, a vadregényes táj hangulatának átadására családok és ökoturisták számára.

6. Egyházi hagyományok ápolása

- Egyházi épített örökség védelme: Várnegyed, zarándokfogadó közterületi fejlesztések, Zsidó fürdő rekonstrukciója, Református könyvtár valamint a Szent Erzsébet Ház térségi és nemzetközi szerepének fejlesztése.
- Zarándokutak és vallási hagyományokhoz kötődő programok fejlesztése: Mária úthoz és a Szent Erzsébet úthoz kapcsolódóan a zarándokutak fejlesztése, a két út összekapcsolása. Egyedi egyháztörténeti emlékhelyek és kapcsolódó rendezvények, infrastrukturális elemeinek fejlesztése (Szent Erzsébet kultusz és Ünnepe). A vallási neveléshez kapcsolódó szemléletmód megalapozására és átadására oktató- és

képzőközpont fejlesztése (Sárospataki Szent Erzsébet Zarándok- és Látogatóközpont létrehozása), helyszínek akadálymentesítése.

7. Kiegyensúlyozott oktatási és képzési struktúra kialakítása

- Humán erőforrás-fejlesztés: a vendégfogadásban, vendéglátásban, éttermi felszolgálásban résztvevő személyek részére szervezett tanfolyam. Borvidék ismeret, fajta ismeret, a bor bemutatás és kellékei, a bor felszolgálás és ajánlás, bor és borpárlatok jellemzői, borok és ételek párosítása. Turizmus vendéglátás Borturizmus szakirány (BA), melyhez szervesen kapcsolódik a rövidebb idejű Turizmus vendéglátás felsőoktatási szakképzés (kifejezetten a Tokaji borturizmusra tervezve), kulturális örökség (MA) borkultúra szakiránnyal. Akkreditált felnőttképzési lehetőségek és helyszínek kialakítása, különös tekintettel a szőlészet-borászat, valamint idegenforgalmi ágazatokhoz kapcsolódóan, a képzések helyszíne a Tokaj-Hegyalja Egyetem.
- Felsőoktatási képzésfejlesztés, tudományos ismeretterjesztés: Tokaj-Hegyalja Egyetem komplex fejlesztése, alap- és mesterképzések biztosítása, kiemelkedő nemzetközi oktatási és tudományos kutatási helyszín kialakítása. Kihelyezett részképzések megvalósítása, nemzetközi kapcsolatok kiépítése. Workshopok szervezése, F fiatal Diplomások Tokaj-Hegyalja Fejlődéséért Program.

8. Turizmusfejlesztés

- Szálláshely-szolgáltatás fejlesztés: Végardó fürdőkomplexumhoz kapcsolódó szálláshelyfejlesztés.
- Élmenyhelyek, témaparkok komplex fejlesztése: Új és meglévő komplex szolgáltatást kínáló attrakciók fejlesztése, illetve tematikától függetlenül (tehát az aktív, kulturális, bor- és gasztronómiai turizmushoz kötődő) több célcsoport számára elérhető, nyílt- vagy zárt terű létesítmények kialakítása, építészeti szempontból pedig egyedi, élményszerzést biztosító helyszínek létesítése (pl. fából készült építészeti alkotások). A magas minőséget és egyediséget képviselő, a borvidék sajátosságait bemutató tematikus parkok, központok és terek létesítése. Bekapcsolódás az Abaujszántó-Sátoraljaújhely közötti Tokaj Borvidék Panoráma Túraút kialakításába, pl. a Tengersizem felső pihenőhely továbbfejlesztésével.
- A kerékpáros turizmus feltételeinek javítása: Bodrog menti települések összefűzése, kerékpáros sáv kialakítása, valamint a lehetőség szerint a folyó menti töltés kihasználása kerékpárút kialakítására, kerékpárospontok létesítése Sárospatak-Tokaj közötti útszakaszon.
- Vízi turisztikai fejlesztések: A Bodrog folyó, mint vonzó természeti környezet, turisztikai vonzerő fejlesztése, a világörökségi elvárásokhoz illeszkedő, a látogatói igényekhez, elvárásokhoz igazodó változatos és sajátos vízi és vízparti élményprogramok kialakítása, tárgyi feltételeinek megteremtése. A fejlesztések során biztosítani kell az érintett vízparti területek eltérő vízi turisztikai formáihoz illesztett infrastruktúra és eszköz ellátottságát. A fejlesztések során többek között cél kikötőhelyek kialakítása, a folyópart, valamint az Ó-Bodrog rendezése, holtágak menti területek fejlesztése, az ingatlanhasznosítás lehetőségeinek kiaknázása.
- Aktív turizmus fejlesztése, extrém sportok feltételeinek kialakítása: Az aktív turizmus, valamint a különböző extrém sportok (az extrém vízi sportok, hegyi kerékpározás, szikla- és falmászás, repülés, stb.) fejlesztésének feltételeinek vizsgálata és megteremtése, a világörökségi és a környezeti fenntarthatóságot figyelembe vevő kialakítása. További cél a világörökségi helyszín földrajzi

adottságainak kalandturizmus, az extrém sportok szempontjából történő felméréssel a borvidék turisztikai vonzerejének növelése.

- Minőségi gasztronómiai vendéglátóhelyek kialakításának ösztönzése: A helyi alapanyagokon és hagyományokon alapuló borvidéki gasztronómiai sokszínűségének bemutatása a helyi humánkapacitás aktivizálásával, gasztronómiai terek létrehozásával.
- Egészségturizmushoz kapcsolódó fejlesztések: egészségturisztikai szolgáltatások fejlesztése, gyógy- és wellness-turizmus, valamint speciális kezelések és szolgáltatások és helyszínek (Végardó) fejlesztése.

9. Helyi közösségfejlesztés

- Lakóhelyi közösségek fejlesztése, közösségi aktivitás erősítése: Az intézkedés alapvető célja a térségi, települési identitás és közösség megerősödéséhez való hozzájárulás. Ugyanakkor a beavatkozás célja a már meglévő, rendszeresen megszervezésre kerülő programok minőségi színvonalának növelését is magában foglalja, miáltal azok egyúttal turisztikai programként is funkcionálnak.
- Községi terek létrehozása, fejlesztése: használatban lévő, illetve használaton kívüli épület, épületegység, épületegyüttesek közösségi funkciók ellátásához szükséges korszerűsítése, kibővítése, átalakítása. A település közterületeinek, zöldfelületeinek megújítása, a lakosság rekreációs, szabadidős és sporttevékenységeihez szükséges nyitott közösségi terek biztosítása érdekében. Inkubátorház kialakítása. Nemzetközi együttműködéssel megvalósuló kulturális és közösségi programok kialakítása.

10. Települési környezet fejlesztése

- Szociális, egészségügyi ellátás infrastrukturális fejlesztése: az ide látogatók számára is szükséges elsősegély, sürgős beavatkozás lehetőségének biztosítása miatt, de akár pl. medical wellness centrum kialakítása kapcsán a turisztikai kapcsolódás is releváns.
- Települési közszolgáltatások fejlesztése: intelligens, „smart” infrastruktúra kiépítését, fejlesztését támogató projektek, településbiztonság növekedését célzó fejlesztések (kamerarendszerek kiépítése), köztéri vezeték nélküli internetelés biztosítása.

11. Közlekedésfejlesztés

- Gyalogos és kerékpáros fejlesztések: a biztonságos gyalogos és kerékpáros közlekedés feltételeinek javítása a fenntartható települési közlekedésfejlesztés érdekében.
- Vasútfejlesztés: pályaudvar rekonstrukció, nosztalgiavonatok igény szerinti közlekedtetése.
- Légi közlekedési kapcsolatok fejlesztése a vendégkapcsolatok javítására. Meglevő sportolási célú repülőtér fejlesztése.
- Környezetbarát közlekedési módok fejlesztése: A fenntartható közlekedés feltételeit megteremtő és erősítő közlekedésfejlesztés megvalósítása a településen, az éghajlatváltozás mérséklése, a CO₂ kibocsátás csökkentése, az élhető települési környezet kialakulása érdekében.

12. Egységes térségi arculat kialakítása

- Térségi, turisztikai marketing- és menedzsmenteszközök összehangolása: az intézkedés célja azoknak a helyi, térségi szereplőknek, szervezeteknek és vállalkozásoknak a megtalálása, amelyek elősegítik a borvidék kulturális életének közvetítését, magas szintű kulturális szolgáltatásokat nyújtanak, értéket közvetítenek, valamint a társadalom minél nagyobb része számára elérhetővé teszik a kulturális

értékeket hordozó termékeket, vagy szolgáltatást. Együttműködés a borvidéket átfogó, térségi turisztikai szervezettel.

- Intelligens, innovatív tájékoztatási rendszerek kiépítése: Interaktív információs pontok és helyszínek kialakítása, a jelenlegi attrakciók „smart” eszközökkel történő bemutatása, valamint az elérhetőségükhöz kapcsolódó rendszerek kifejlesztése.
- Rendezvények minősítési rendszerének bevezetése: a jelenleg koordinálatlan rendezvények összehangolása, és a települési karaktereknek megfelelő, értéket és minőséget közvetítő rendezvények kialakítása. Egyedi térségi rendezvények kialakítása: pl. Tokaj Nagykövet választás, gasztronómiai események.

Összefoglalva megállapítható, hogy a 2021-27. évekre vonatkozó borvidék fejlesztési stratégiai és operatív program koncepció része 7 értékterületet azonosítva határozta meg a fejlesztés átfogó és horizontális céljait. A Tokaj-Zemplén Térség Fejlesztési Programmal összhangban legmarkánsabb célkitűzése, hogy Tokaj-Hegyalja történelmi borvidék kultúrtáj Budapest és a Balaton mellett a 3. legnépszerűbb turisztikai desztinációvá fejlődjék.

4 átfogó cél mentén kerültek meghatározásra a stratégiai prioritások, operatív programok és intézkedések: világörökségi borvidék megőrzése, természetközeli kultúrtáj védelme, kiegyensúlyozott társadalmi szerkezet kialakítása, versenyképes és fejlett gazdaság megteremtése.

Sárospatak Város közösségi turizmusfejlesztési lehetőségei a tervezett borvidék fejlesztések keretében helyezhetők el, azokból vezethetők le. A koncepció a város tekintetében 5 értékterületet azonosított, ezek: nemzeti hagyományok és kultúra, természeti értékek, gazdasági tér, egyházi hagyományok és oktatás, élményteremtés és turizmus.

A 12 stratégiai prioritást és operatív intézkedést elemezve, szinte minden intézkedési cél és tartalma akár közvetetten, akár közvetlenül, de kapcsolódik a város turizmusa közösségi alapú fejlesztéséhez, ahhoz forráslehetőségeket kínálva, de önállóan a 8. stratégiai és operatív prioritásként került intézkedések szintjén részletezésre.

A borvidéki fejlesztési program releváns intézkedései célzott támogatások formájában, vagy pályázati rendszerekben való megjelenésükkel, azokra időben való, szakmailag kellően alátámasztott reagálással Sárospatak számára elérhetővé válhatnak, s a megnyíló támogatási lehetőségek tovább erősíthetik a város térségi szerepét mind a kultúra, mind a turizmus terén.

FELHASZNÁLT FORRÁSOK

Dankó L.-Tóth Zs. (2021): A bor- és gasztronómiai innováció és kapcsolódása a turizmusfejlesztési stratégiához. SZÓLÓ-LEVÉL. 2021. 2. szám. Tokaji Kutatóintézet, Tarcal. pp. 84.-101.

HAGYOMÁNY - TERMÉSZET – MODERNITÁS A Tokaji Borvidék Területfejlesztési Programja Stratégiai és Operatív Program 2021-2027. Tokaj Borvidék Fejlesztési Tanács, 2021. május. 113.p.

HAGYOMÁNY - TERMÉSZET – MODERNITÁS A Tokaji Borvidék Területfejlesztési Koncepciója. „Világhírű Borvidék 2030” Tokaj Borvidék Fejlesztési Tanács, 2021. május. 62.p.

<http://www.tbft.hu/megjelent-a-tokaj-zemplen-terseg-fejlesztet-eloiranyzo-kormanyhatarozat/>

http://www.terport.hu/webfm_send/4843

https://2010-2014.kormany.hu/download/1/d3/21000/MK_13_220-1981.pdf

https://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A1600156.TV×hift=ffffff4&txtreferer=00000001.TXT

<https://www.portfolio.hu/gazdasag/20200915/teljesen-atszabta-a-turisztikai-tersegek-koret-a-kormany-budapest-kornyeke-is-felkerult-a-listara-448726>

Magyar Kormány 1791/2020. (XI. 11.) Korm. határozata